

Pantheon a chrám božského Hadriána

Simona Smadišová, 399 584

Pantheon (BASILICA DI SANTA MARIA AD MARTYRES)

Dnes známy Pantheon je prestavbou dvoch starších Pantheonov. Stavbu jedného zadal Marcus Vipsanius Agrippa (Augustov vojvodca a priateľ) v rokoch 27 až 25 pred Kristom (na počesť bitky u Actia) a druhý zadal Domiciánus. Prvý chrám bol zničený v roku 80 po Kr. ohňom a druhý bol zasiahnutý bleskom v roku 110 po Kr. a znova vyhorel. Výstavba tretieho začala za vlády Hadriána, ktorý ju v rokoch 118 – 125 zadal Apollodorovi z Damasku. Nový Pantheon bol podľa Hadriánovho zvyku pomenovať prestavané budovy a pamiatky ich pôvodným zadávateľom venovaný Agrippovi. Nápis na fasáde znie: Marcus Agrippa, syn Lucia, trikrát konzul, toto postavil (M. AGRIPPA L.F. COS TERTIUM FECIT). Pôvodný účel budovy je neznámy, pretože žiadny kult pre všetkých bohov nepoznáme. Takže Pantheon mohol byť pravdepodobne využívaný ako miesto pre verejné vystúpenia cisára. Na začiatku Agrippovej výstavby bol určený Jupiterovi, Martovi a Venuši, teda ochrancom julsko-klaudiovskej dynastie. V roku 202 po Kr. bol Pantheon opravený Septimiom Severom a Caracallom. V roku 608/9 bol konvertovaný na kostol Panny Márie, patrónky mučeníkov, potom ako ho pápež Bonifác IV. dostal od byzantského cisára Fokasa. Počas rokov sa Pantheon menil. V roku 663 po Kr. dal cisár Konštantín II odobrať bronzovú strešnú tašku, ktorá zdobila kopulu z vonkajšej strany. Veľkou zmenou prešiel v roku 1270. Na strechu portika pridaná zvonica, ktorá bola neskôr odstránená. V neskoršej dobe bola poškodená ľavá strana portika a boli vymenené 3 stĺpy. 2 východné stĺpy boli nahradené v r. 1662 a pochádzali z Nerových kúpeľov, boli v antickom štýle z červenej alebo sivej žuly. V roku 1626 po Kr. pápež Urban VIII. dal odstrániť všetky bronzové nosníky z portika a získaný kov nariadil pretaviť a časť použil na kanóny (80) pre Anjelsky hrad a časť použil Bernini na výstavbu baldachýnu nad hlavným oltárom v Bazilike sv. Petra. Toto viedlo k známemu posmešku: „*Quod non fecerunt barbari fecerunt Barberini*“ - „Čo nespravili barbari, spravil Barberini“ (pápežovo rodné meno bolo Maffeo Barberini).

Pantheon sa nachádza na Piazza della Rotonda. Jeho architektúra je nasledovná. Na priečelí je oktastylový portikus (osem stĺpový vchod v korintskom slohu) a nad ním je tympanón bez akekoľvek reliéfu, no otvory v ňom naznačujú, že tam pôvodne bol nejaký emblém, ktorý pravdepodobne symbolizoval Jupitera, teda buď bronzový veniec alebo orol. Medzi stĺporadím a tympanónom je trámovie so známym nápisom. V portiku na priečelí je osem sivých žulových stĺpov, ktorých hlavice a základne sú z bieleho mramoru. Stĺp doplnený pápežom Urbanom VIII. je z červenej žuly. V pozadí prvého, tretieho, šiesteho a ôsmeho sú postavené dva červené žulové stĺpy, ktoré rozdeľujú portikus na 3 lode. Stredná loď je najširšia a vedie do rotundy. Bočné lode sú menšie, končia výklenkami, kde v minulosti boli sochy Augusta a Agrippu¹. Za portikom nasleduje rotunda, kruhovitá budova s kupolou, v ktorej strede je okulus. Medzi portikom a začiatkom kupoly je na prednej strane rotundy vložený ďalší tympanón. Rotunda je rozdelená na 3 valcovité časti nad sebou. Hrúbka steny rotundy sa postupne znižuje. Celá budova stála na 1,3 m vysokej základni, ktorá bola predĺžená o ďalších 7 metrov pred kolonádou. V dnešnej dobe je základňa zároveň s okolitým námestím. Rotunda je vybudovaná z tehál ale pôvodne bol na nej aj mramor aby korešpondovala s portikom. Rozmery portika sú 33,1 x 13,6 a stĺpy sú vysoké 11,8 metra a majú obvod 1,50 metra. Výška rotundy je 43,2 m a jej priemer je 43,2.

Vnútro Pantheónu má v spodnej časti po stranách 6 exeder, teda akýchsi „kaplniek“, do ktorých sa vchádza pomedzi 2 stĺpy. Naproti vchodu je polkruhové podlubie (vonkajšia otvorená klenutá stĺpová chodba na prízemí budovy²), ktoré ma po oboch stranách po 3 exedery, oddelených na stenách 8 výklenkami so stĺpmi, ktoré majú striedavé trojuholníkové alebo oblúkové tympanóny. Kopula je dekorovaná 5 radami kaziet, tzv. schránkami, ktoré končia blízko pri oculuse, okolo ktorého je tenký hladký pás. Oculus je jediným zdrojom slnečného svetla v Pantheóne a má priemer 9 metrov. Podlaha je z farebného mramoru, ktorý sa skladá zo štvorcových a kruhových dosiek. Podlaha sa zachovala v pôvodnom stave.

Pôvodný, teda Agrippov chrám podľa niektorých nebol ani kruhového pôdorysu, bol obdĺžnikovitý. Vo vnútri boli mnohé sochy bohov, ako napríklad Jupiter, Mars, či Venuša, ktorá bola pokladaná za pramatku rodu Júliov. Jej socha bola ozdobená náušnicami s veľkou Kleopatrinou perlou (rovnakou akú vypila rozpustenú samotná Kleopatra). Vo vnútri vynikali na stĺpoch karyatidy (socha ženskej, obyčajne oblečenej postavy majúca v staviteľstve funkciu stĺpa alebo pilastra³). Stĺpy mali bronzové hlavice. Pôvodne mal byť venovaný Augustovi a jeho adoptívnemu otcovi Caesarovi, no Augustus to odmietol. Pod Podlahou rotundy v hĺbke 2,15 metra sa našli zvyšky staršej podlahy a pod predsieňou sú travertínové základy. Agrippov Pantheon bol severnejšie od dnešného a orientovaný k juhu. Vchod bol na dlhšej strane obdĺžnika, kde bola aj predsieň, ktorá bola užšia než priečelie vlastnej stavby.

Pantheon je miestom posledného odpočinku mnohých osobností talianskej histórie. Najznámejšie hrobky sú talianskych panovníkov, ktorý tu boli pochovávaný v rokoch 1870-1946 (Viktor Emanuel II., Savojský, Umberto I., Margarita Savojská, a i.) No najznámejšia hrobka v Pantheone patrí renesančnému maliarovi Rafaelovi Santimu (Sanziovi).

¹ BONECHI, Monica. *Řím a Vatikán*. Prvé vydanie. Florencia: Casa Editrice Bonechi, 1998. Česká edícia. ISBN 88-476-0056-1. Str. 68 / v slovenčine je to socha Agrippa, ak by bolo socha Agippy musela by to byť žena

² SLOVENSKO SLOVNÍKY. *Slovník slovenského jazyka*. Slovníky.juls.savba.sk [online]. ©2003 [cit. 19.8.2015]. Dostupné z: <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=podlubie&s=exact&c=La9d&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=sss2&d=scs&d=sss&d=peciar&d=hssjV&d=ber nolak&d=obce&d=priezviska&d=un&ie=utf-8&oe=utf-8#>

³ SLOVENSKO SLOVNÍKY. *Slovník slovenského jazyka*. Slovníky.juls.savba.sk [online]. ©2003 [cit. 10.9.2015]. Dostupné z: <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=karyatida&s=substring&c=S386&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=sss2&d=scs&d=sss&d=peciar&d=hssjV&d=ber nolak&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&ie=utf-8&oe=utf-8#>

Zdroj:

BONECHI, Monica. *Řím a Vatikán*. Prvé vydanie. Florencia: Casa Editrice Bonechi, 1998. Česká edícia. ISBN 88-476-0056-1. Str. 68-69

BRTNICKÝ, Ladislav. *Topografie starověkého Říma*. V Praze: Nákladem České akademie věd a umění, 1925. Str. 341-347

Chrám božského Hadriána (Tempio di Adriano)

Chrám bol zasvätený v roku 145 po Kr. cisárom Antoninom Piom, ktorý bol adoptovaný cisárom Hadriánom ako jeho nástupca. Bol vybudovaný na počesť Hadriána a nachádza sa na Martovom poli (Campus Martius).

V dnešnej dobe z pôvodného chrámu ostalo 11 stĺpov zo severnej strany chrámu (z 13), ktoré sú na južnej strane Piazza di Pietra pripojené k budove zo 17. storočia, kde dnes sídli burza. Pápež Inocent XII na konci 17. storočia poveril architekta Francesca Fontanu s výstavbou colného pápežského úradu na mieste Hadriánovho chrámu. Fontana začlenil zostávajúce stĺpy do projektu novej budovy, ktorá začal v roku 1695.

V staroveku vyzeral nasledovne. Veľké schodisko viedlo na štvormetrové pódium, kde bola cella, teda chrám obklopený 15 metrovými tridsiatimi ôsmimi korintskými stĺpmi, ktoré sú široké 1,44 metra. Stĺpy boli z bieleho mramoru. Pozdĺž chrámu bolo 13 stĺpov, na čelnej a zadnej strane chrámu bolo po 8 stĺpov. K cello viedlo malé schodisko. Samotná cella bola klenutá komora zdobená pilastermi, teda plastickými ozdobami steny v tvare stĺpa alebo polostĺpmi. Na úpäti pilastry boli reliéfy, ktoré alegoricky vyobrazovali dobyté provincie a vojnové trofeje. Niektoré z reliéfov sú teraz na vnútornom dvore múzea na Kapitole. Časť steny celly vyrobenej z peperina (sivá sopečná zmes), môže byť videná medzi niektorými zostávajúcimi stĺpmi. V minulosti bola cella prekrytá mramorom.

Zdroj:

PLATNER, Samuel Ball. A Topographical Dictionary Of Ancient Rome. London: Oxford University Press, 1929. Str. 250

BRTNICKÝ, Ladislav. Topografie starovekého Ríma. V Praze: Nákladem České akademie věd a umění, 1925. Str. 357-358

WIKIPEDIA. Temple of Hadrian. en.wikipedia.org [online]. ©2015 [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Temple_of_Hadrian